

גליוני ביום דוד

משיעורי הגאון הגדול רבי מיכל זילבר שליט"א

שנה א | גליון יח

דחכה מני ים

פרשת משפטים

עבד עברי - הגלות והגאולה

(א מדוע פתח בעבד עברי. ב) בין אדם לחבירו הגדול ביותר. ג) שילוח עבד עברי יסוד האמונה. ד) מדה כנגד מדה. ה) סדר ישועות. ו) ישועות זה סדר נזיקין. ז) פרשת נזיקין. ח) שמירת המשפט. ט) לעבד נמכר יוסף. י) עבד 'עברי'. יא) חמשה תחת השור וארבע תחת השה. יב) תשלומי כפל. יג) כפרה על מכירת יוסף.

בה עוד שביעי בשנים שהוא היובל, כי השביעי נבחר בימים ובשנים ובשמות, והכל לענין אחד, והוא סוד ימות העולם מבראשית עד ויכלו. ולכן המצוה הזאת ראויה להקדים אותה שהיא נכבדת מאד, רומזת דברים גדולים במעשה בראשית. ואם כן מבואר היטב למה פתח הכתוב במצות עבד עברי, כי במצות שילוח עבד עברי, מרומז יסוד האמונה דומיא דשבת, ששבתים ממלאכה זכר לשבת בראשית, ולכוונה זו העבד יוצא ממלאכת אדוניו בשנה השביעית.

מדה כנגד מדה

ועוד יש לומר בזה דשמירת פרשת משפטים מקרב את הישועה כמו שנאמר (ישעיהו נ, א): "שְׁמְרוּ מִשְׁפָּט וְעֲשׂוּ צְדָקָה כִּי קְרוֹבָה יְשׁוּעָתִי לְבָאֵר וְצְדָקָתִי לְהַגְלוֹת". לכן הודגש בראשונה פרשת עבד עברי, לפי שפרשת עבד עברי הוא שורש סיבת גלות בני ישראל, וכן שחרור עבד עברי הוא סיבת הישועה לעתיד. שכן כל מציאות שיעבוד גלויות בישראל הוא עבדות שכן מצינו בגמרא (מגילה י, א ערכין י, ב): "אכתי עבדי אחשוורוש אנן".

והרי הא גופא צריך ביאור למה בני ישראל נעשו להיות עבדים בגלות, הרי חם נתקלל: "עֶבֶד עֶבְדִים יִהְיֶה לְאֶחָיו" (בראשית ט, כה), ואין יתהפך עלינו הגלגל שבני ישראל יהיו עבדים לאומות העולם. אך באמת מבואר ברמב"ן (שמות כא, ב), שעונש הגלות הגיע על ישראל מאחר שלא היו משלחים את עבדיהם העבריים לחפשי, וכלשונו: "ולכך החמיר בה הנביא מאד, ואמר אֲנֹכִי כְּרִיתִי בְרִיתִי אֶת אֲבוֹתֵיכֶם מִקֵּץ שְׁבַע שָׁנִים תִּשְׁלַחֻּם אִישׁ אֶת עַבְדוֹ וְאִישׁ אֶת שִׁפְחָתוֹ (ימיה לד, ג-ד), וגזר בעבורה הגלות (שם כז-כב)".

נמצא שאינו עונש בלבד, אלא מדה כנגד מדה, דמכיוון שהשאירו את העבדים תחתם ולא שחררו אותם כמצווה, על כן גלו ישראל ונעשו עבדים לאחרים למלכויות, לכן אמר (ישעיהו נ, א): "שְׁמְרוּ מִשְׁפָּט וְעֲשׂוּ צְדָקָה כִּי קְרוֹבָה יְשׁוּעָתִי לְבָאֵר וְצְדָקָתִי

הִנֵּה הַיּוֹם. ויש בה עוד זכר למעשה בראשית כשבת, כי השנה השביעית לעבד שבתון ממלאכת אדוניו כיום השביעי. ויש

פנינה מן הים

אתה הראת לדעת

דרשו בתנחומא (פרשת משפטים סימן יב): "הזהיר הקדוש ברוך הוא על כבודן של זקנים שהן מזהירין לישראל על ע"ז שנאמר ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו, מה כתיב אחריו שלש רגלים תחוג לי בשנה, קבע להן הקדוש ברוך הוא לישראל חג המצות שבו עשה להן נסים במצרים, וחג הקציר שבו נתן להם את התורה שאוכלין מפירותיהם בעולם הזה והקרו קיימת להן לעולם הבא, שנאמר (משלי ה, ט) טוב פריי מחרוץ ומפז ותבואתי מכסף נבחר". ומפרש הביאור אמרים: "ופתח להם העליונים והתחתונים וראו שאין זולתו, כמו שנאמר אתה הראית לדעת וגו'".

וכוונת דבריו לפרש, למה הזכיר המדרש מעלת חג הקציר שבו נתן לנו את התורה, כהמשך לאיסור עבודה זרה, משום דהתורה ניתנה לנו בכיורון האמונה היותר גדול, וכמו שנאמר (דברים ד, לה): "אַתָּה הִרְאִיתָ לְדַעַת כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים אֲיֵן עוֹד מְלַבְּדוֹ". ופירש רש"י: "כשנתן הקדוש ברוך הוא את התורה פתח להם שבעה רקיעים. וכשם שקרע את העליונים כך קרע את התחתונים. וראו שהוא יחיד, לכן נאמר אתה הראת לדעת". ויש להוסיף בזה, דבאמת רוב אומות העולם כהיום מודים שהתורה ניתנה לנו מן השמים, רק שהם טוענים בהבליהם לומר שאותו האיש ימ"ש גם כן קיבל תורה עפרא לפומייהו, או שאותו ישמעאלי קיבל ג"כ תורה, ולזה הוצרך לפתוח לנו שבעה רקיעים וראו כולם שהוא יחיד ואין עוד מלבדו, שלא נטעה אחר שום טעות עבודה זרה שבעולם. ולא רק בעת קבלת התורה היה גילוי זה, אלא בכל עת שבני ישראל קוראים בתורה, ופותחים את ההיכל, מגביהים את התורה ואומרים: "משה אמת ותורתו אמת - וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר שָׁם מִשֶׁה לְפָנָי בְּנִי יִשְׂרָאֵל" (דברים י, מד). שזאת התורה ממש קיבלנו בסיני ולא תהא מוחלפת. (שיעור 47 משפטים עט)

מדוע פתח בעבד עברי

"וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשְׁמֹר לְפָנֶיהֶם, כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עֲבָרִי שֶׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד וּבִשְׁבַעַת יֵצֵא לְחֻפְשֵׁי חֲנָם".

(שמות כא, א-ב)

יש להתבונן מדוע פתח הכתוב תחילה בדין מכירת עבד עברי, ובמיוחד יקשה לפי מה שפירש רש"י (שמות כא, ב): "כִּי תִקְנֶה - מיד בית דין שמכרוהו בגנותו כמו שנאמר (שמות כב, ב) אִם אֵין לוֹ וְנִמְכַר בְּגִבְתּוֹ". ומקור הדברים בסוגיא בקדושין (יח, א), ושם שנינו: "ר' אליעזר אומר אם היה גניבו כנגד ממכרו נמכר ואם לאו אינו נמכר". ואם כן הרי כמעט אינו מצוי דין מכירת עבד עברי בגניבתו, אחר שצריך לגנוב בדיוק כנגד ממכרו, ואם כן למה פתח הכתוב ראשונה בדין עבד עברי, והרי כמעט שאינו מצוי, ואילו שאר דיני המשפטים שהם בין אדם לחבירו הם מעשים שבכל יום.

בין אדם לחבירו הגדול ביותר

והנראה לבאר, על פי מה שכתב האבן עזרא (פסוק ב): "ואין לאדם בעולם יותר קשה עליו מהיותו ברשות אדם כמוהו, על כן החל משפט העבד". והיינו שהעונש הקשה ביותר על האדם, הוא להיות עבד אצל אדם אחר שהוא אדם שווה לו, ולכן התחילה התורה בראשונה במשפטים בעבד עברי, שכן החשוב והנעלה מכל הרחקת הנזק מחבירו, ועשיית הטוב והישר שבין אדם לחבירו, הוא פרשת העבדים ושחרורם, שאין לאדם עונש יותר קשה מזאת, ולפיכך התחיל במשפט עבד עברי.

שילוח עבד עברי יסוד האמונה

טעם נוסף יש לבאר על פי דברי הרמב"ן שכתב: "כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עֲבָרִי - התחיל המשפט הראשון בעבד עברי, מפני שיש בשילוח העבד בשנה השביעית זכר ליציאת מצרים הנזכר בדבור הראשון, כמו שאמר בו (דברים טו, טו) וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּפְדֶּךָ ה' אֱלֹהֶיךָ עַל כֵּן אֲנֹכִי מְצַוֶּה אֶת הַדָּבָר

בקשו רחמים על הנער
חיים שמואל בן ליבא

שנמצא בתרומתו וכאשר עשה עמנו נסים
בימים ההם כן יעשה עמנו בזמן הזה

נתנם ע"י ידידנו הדגול
הרב יואל גינזבערג שליט"א

ודעייתו
לברכת הצלחה בכל הענינים

נתנם ע"י ידידנו הדגול
הרב אליעזר רידעד שליט"א

ודעייתו
לברכת הצלחה בכל הענינים

להגלות". המשפט הוא פי תְּקֵנָה עֲבָד עֲבָרִי, והצדקה ובשְׂבָעַת יֵצֵא לְחַפְּשֵׁי חֲנָם, שעל ידי זה זוכים לישועה המיוחלת. ובזה מבואר מדוע המשפט הראשון הוא דיני עבד עברי, משום שמרומז בו יסודות האמונה כדברי הרמב"ן, וגם נלמד מזה שבמדה שנוהגים בעבדים נוהג עמנו הקדוש ברוך הוא, ולפיכך ירדנו לגלות, ועל ידי שחרור העבדים נגאל.

סדר ישועות

הגמ' במסכת שבת (לא, א): "אמר ריש לקיש, מאי דכתיב (ישעיהו לג, ו) וְהָיָה אֱמוּנַת עַמֶּיךָ חֶסֶן יְשׁוּעַת חֲכָמַי וְדַעַת וגו', אמונת זה סדר זרעים, עתיד זה סדר מועד, חסן זה סדר נשים, ישועות זה סדר נזיקין, חכמת זה סדר קדשים, ודעת זה סדר טהרות".

ושמענו בזה, שסדר נזיקין קרוי סדר ישועות, ולכאורה יש להתבונן טובא למה סדר נזיקין יקרא ישועה, דאמנם מי שמזיקים אותו צריך ישועה להנצל מהנזק, אבל עדיין סתם ישועות שנכתב בחז"ל ודאי הכוונה לישועה הגדולה שאנו מצפים לה, וכמו שאמרו בהמשך הגמ' שם: "אמר רבא בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו נשאת ונתת באמונה, קבעת עתים לתורה, עסקת בפריה ורביה, צפית לישועה". ואם כן למה סדר נזיקין יקרא סדר ישועות?".

פרשת נזיקין - פרשת משפטים

אך לפי דרכנו, שפרשת משפטים פותחת בפרשת עבד עברי על שם הגאולה העתידה, יש לבאר היטב טעם הדבר, דמצינו במדרש (ויקרא רבה כד, ה): "ר' יודן בשם ר"ש בן יוחאי אמר, ג' פרשיות הכתיב לנו משה רבינו בתורה, וכל אחת ואחת מהן יש בה מששים ששים מצוות, ואלו הן פרשת פסחים, ופרשת נזיקין, ופרשת קדושים". הרי שפרשת משפטים קרויה פרשת נזיקין, ולכן בפרשת נזיקין יקויים הכתוב שְׁמָרוּ מִשְׁפָּט וְעֲשׂוּ צְדָקָה פִּי קְרוֹבָה יְשׁוּעָתִי לְבָא, שעל ידי שמירת הנזיקין שהם פרשת משפטים זוכים לישועה - צִיּוֹן בְּמִשְׁפָּט תִּפְדֶּה וְשִׁבְיָהּ בְּצִדְקָה (ישעיהו א, כז).⁴ ושפיר כינו חז"ל את סדר נזיקין בשם סדר הישועות.

שמירת המשפט

ויש לזכור תמיד, שהתורה כוללת מצוות שבין אדם למקום ומצוות שבין אדם לחברו, ואי אפשר להגיע לשלימות המצוות בין אדם למקום, בלי להגיע לשלימות בשמירת המצוות שבין אדם לחברו. ולפיכך צִיּוֹן בְּמִשְׁפָּט תִּפְדֶּה וְשִׁבְיָהּ בְּצִדְקָה, שהתורה תמימה על ידי שמירת המשפט בין אדם לחברו. ונתבאר היטב בס"ד טעם התחלת המשפטים בדיון עבד עברי, לפי שהיא פרשה המשויכת לעצם שעבוד גלויות, מאחר

שלא שמרו דין שחרור עבדים נמדד להם לישראל מידה כנגד מידה, ובשחרור עבדים יצא לחפשי חנם מן הגלות.

לעבד נמכר יוסף

ומן הענין להביא את רמיזת הרב מגלה עמוקות בפרשתנו שכתב: "הענין פרשה זו של משפטים באה להודיע שגלות מצרים היה עבור יוסף הצדיק. וכן פתח מתחלה כי תקנה עבד עברי. ענין יוסף שהיה בבית אסורין שש ושבע, דהיינו י"ב שנים בבית הסוהר ושנה שלימה בבית אדוניו ו' חדשים בבית ו' חדשים בשדה".⁵ נמצא שיוסף הצדיק עבד שש שנים ושבע שנים, וגלות מצרים היתה משום מכירת יוסף למצרים, ולכך העמידה תורה פרשת העבדים בראשונה, משום שהגלות הראשונה שירדו אבותינו למצרים, נתגלגל על ידי מכירת יוסף.

עבד עברי

וכן אמרו בזהר הקדוש (תוספת ח"ב רעו, א): "הווי דכירין ההוא צדיקא דאזדבן על ידייכו והווי לעבדא במצרים, ובהוא חובה אתגזר עלייכו לאשתעבדא בכו במצרים". וכיון שהעבד הראשון מישראל היה יוסף, וקרא על עצמו 'עברי', שנאמר (בראשית מ, טו) כִּי גָנַב גָּבְתִי מֵאֶרֶץ הָעִבְרִים, כך כל עבד מישראל נקרא עבד עברי.

ובאמת האור החיים הקדוש (שמות כא, א) דדקדק מדוע נקרא עבד מישראל בתואר עבד עברי, וכתב כמה טעמים בזה: "כי חש הכתוב ליחס שם עבדות על ישראל, לזה כינה אותו בשם זה. עוד רמז כי שם עבדות על ישראל הוא עובר ואינו קבוע, מטעם כי לה' הם עבדים ויצא מתחת ידו בשנה הז'. עוד ירמוז שלא בא לידי מדה זו עד שעבר על התורה ומצות".⁶ ורבנו בחיי פירש (פסוק 1): "בעבור כי ישראל הוא השם הנכבד שנתקיים בנו אחר מתן תורה, והנה זה בא כנגד מה ששמע במתן תורה, ואינו ראוי שיקרא בשם ישראל וקראו הכתוב בשם 'עברי' הוא שם היחס, הוא השם שהיה להם לישראל בהיותם במצרים באין תורה שנקרא (לעיל ה, א) אֱלֹקֵי הָעִבְרִים".

אך לפי דברי הרב מגלה עמוקות מבואר היטב למה כינה הכתוב עבד ישראלי בתואר עבד עברי, כי בא לרמז על שורש סיבת הגלות שמכרנו את יוסף לעבד, והוא כינה עצמו עברי. וכן כתב שם הרב מגלה עמוקות: "כִּי תִקְנֶה עֲבָד עֲבָרִי - על יוסף שהוא גואל קרוב". ומיושב נמי מדוע נאמרה מצות עבד עברי בראשונה, לפי שמכירת יוסף לעבד הוא שורש הגלות, ובזה גם יהיה יציאתנו מן הגלות.

חמשה תחת השור וארבע תחת השה

ויש לציין לדברי המדרש (שמות רבה ז, ר) 'ר' יהודה אומר: "אמרו ישראל להקדוש ברוך הוא, הרבה דיני מצוות יש כאן (שמות כא, ז), כִּי יִגְבֹּב אִישׁ שׂוֹר או שָׂה, לפי ששור גנבנו ועשינו עגל לפיכך חמשה בקר שלמנו תחתיו, שמתו תחתיו אבותינו במדבר, וארבע צאן תחת השה ד' מלכיות שמלכו בנו, ושגנבנו ליוסף עשינו ד' מאות שנה משועבדים במצרים". ועיין בדברי הרב זרע ברך (משפטים דרוש שני) שביאר, לפי שגנבו את יוסף שיש לו הן את בחינת השור והן את בחינת השה, לכך עבור השור שילמו חמשה, ועבור הצאן ארבעה, ומבאר עוד סדר התשלומין חמשה היינו מיתת דור המדבר, וארבעה אלו ארבע מאות שנה שהיו במצרים.

תשלומי כפל

ויש לבאר דהיינו טעמא, הראשון על עצם המכירה, ועל ידי זה נענשו בגלות מצרים ארבע מאות שנה. והשני במה שדרך הוצאתו נגרם עוון העגל, כמו שמצינו במדרש (תנחומא כי תשא יט. הובא ברש"י שמות לב, ד): "ויש אומרים שמיכה היה שנתמכך בבנין מה שהציל משה מן הלבנים, נטל הלוח שכתב עליו משה עלה שור כשהעלה ארונו של יוסף, השליכו תוך הכור בין הנזמים ויצא העגל גועה כשהוא מקרטע". ואם כן על ידי לקיחת הטס שהוצרך להוצאת ארונו של יוסף נגרם עשיית העגל, ועל ידי עשיית העגל נשתברו הלוחות, והוצרכו בני ישראל לגלות, נמצא שמכירת יוסף גרמה גם לגלות הראשונה וגם לכל הד' גלויות. ועל זה הוצרכו ישראל לשלם ארבעה תחת השה שהוא גניבת הטס ועשיית העגל.

כפרה על מכירת יוסף

ולפיכך כתב הרה"ק מקאזניץ בדרוש לחג הפסח (גבורות ישראל): "ורוב פסחיהם היה טלה לטעם זה [נדחטא העגל נתקן יותר כמו שמבאר שם], אך חטא מכירת יוסף לא נתבטל עדיין מכל, ולכן מעט היה מן העזים לכפר על מכירת יוסף". שכן רק יחידי סגולה בכל דור יש בכוחם לתקן את חטא מכירת יוסף. ועד היום הזה עלינו לתקן חטא זה. כמאמר שלמה המלך בתפילתו (שמואל א, ב, כה): "אִם יִחַטָּא אִישׁ לְאִישׁ וּפְלָלוּ אֲלֵקִים". ומכירת יוסף הוא חטא בין אדם לחברו, ועל זה נהרגו עשרה הרוגי מלכות. והוא פרשת עבד עברי. ונגאל כאשר ישמרו משפט ויעשו צדקה, שיהיו זהירים גם בענייני ממונות שבין אדם לחברו, והוא שאמרו וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים - שְׁמָרוּ מִשְׁפָּט וְעֲשׂוּ צְדָקָה כִּי קְרוֹבָה יְשׁוּעָתִי לְבָא במהרה בימינו אמן. (שיעור 28 משפטים תשס"ה, בים דרך תורה פרשת משפטים מאמר ז)

⁴ ריש לציין לדברי המהרש"א בשבת (לא, א) שם שביאר: "וישועות זה סדר נזיקין - על פי מה שאמרו בריש פרק קמא דבבא קמא דנזקי דארעא ד' אבות רומזים על נזקי שמים ד' דבעי רחמי להושיע אותנו ולהצילנו מהם".
⁵ הגר"ח זוננפלד זצ"ל אמר שצִיּוֹן בְּמִשְׁפָּט תִּפְדֶּה עולה בגימטריא 'תלמוד ירושלמי' (1,076). וְשִׁבְיָהּ בְּצִדְקָה עולה בגימטריא 'תלמוד בבלי' (524). וזקני ירושלים אומרים בשם המהר"ל ד' דיסקין זצ"ל שהתבטא על כך: גימטריא כוז נאמרה ברוח הקדש. וכן אמרו בסדר עולם רבה (פרק ב): "רד יוסף למצרים ועשה בבית פוטיפר י"ב חדשים, שנאמר (בראשית לט, ה) וַיְהִי מֵאֶזְרָא הַפְּקִיד אֹתוֹ וְגו', בבית מפני החמה ובשדה מפני הצניע, ועשה בבית האסורים י"ב שנה". שכן נאמר (בראשית מא, מו) וַיִּזְכֹּר יְהוָה אֶת שְׁלֵשִׁים שָׁנָה בְּעַמְדוֹ לְכַנֵּי פְרִיעָה מִלֶּךְ מִצְרַיִם, במכירתו נאמר (בראשית לו, ב): וַיִּזְכֹּר יְהוָה אֶת שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה, ובבית האסורים לא היה אלא י"ב שנה. וביאורו חז"ל (לקח טוב בראשית לט, ה): "י"ב חודש עשה יוסף, ששה חדשים בבית, וששה חדשים בשדה". ונמצאו י"ג שנה עשר שנים בבית האסורים ועוד שנתיים ימים עבור אמרו לשר המשקים: "כִּי אִם יִקְרָתֶיךָ אֲנִי כְּאֲשֶׁר יִטֵּב לָךְ וְעֵשִׂיתָ נָא עִמָּדִי חֶסֶד וְחֶזְקֵתֶנִי אֶל פְּרִיעָה" (בראשית מ, יד).
⁶ ועיין בדברי הרב אבן עזרא ששולל פירוש מכחישי התורה שעבד עברי הכוונה לעבד של עברי.

נתרם לרפואת הרב אברהם אבא בן ביילא וזוגתו מרת אטל פערל בת מלכה ישלח דברו וירפאם במהרה בימינו אמן

נתרם לזכות הרה"צ ד' מרדכי זאב בן מלכה

נתרם לרפואת הרב יהודה דוב בן יוסל

מעשה מן הים

עובדא דכירנא כאשר נפטר הרה"ח ר' זלמן יענקלביץ ע"ה שהיה חבר כנסת, והסדר היה שכאשר אחד מחברי הכנסת נפטר, תחילה היו מלווים אותו משמר הכנסת, ואחר כך לקחו החברה קדישא את המיטה לשיבת שפת אמת, ושם ספד אותו הרב דקוממיות הגאון הצדיק רבי בנימין מנדלסון זצ"ל, ואמר בהספדו, 'זלמן אתה הלכת לבית המינים למקום של אפיקורסים, ואמנם שיש בכנסת סדר, אך גם בעל חטא' יש סדר, אך אתה זלמן כשם שביאתך לשם בלא חטא כך יציאתך משם בלא חטא.

לאחר כמה שנים פגשתי את בנו הגה"ח ר' ישראל יצחק שליט"א, ונדברנו מזכרון אותו מעשה, וסיפר לי שעמד ליד אביו באותה עת, וגם הרבי הבית ישראל זיע"א עמד לידו, וראה איך שהבית ישראל בעט כל הזמן ברגלו של

מוסר מן הים

משפטי ה' אמת צדקו יחדיו

הקדמת הטור לחושן משפט: "ברוך ה' אלהי ישראל אשר בחר בנו מכל העמים. ונתן לנו תורת אמת ומשפטים ישירים ותמימים", וכן נאמר (תהלים יט, י): "מִשְׁפָּטֵי ה' אֱמֶת וְצִדְקוֹ יְחָדָו". ויש לדיין לידע שהמשפט הוא 'משפטי ה', והם ישרים - צדקו יחדיו. דרך משל לאדם ל"ע שחילל שבת במזיד והתראה בזמן שסנהדרין נוהג, גם אם אשתו זועקת ומייללת לשמים איך בעלה יצא להסקל והיא תשאר אלמנה וילדיה יתומים, וכיצד יוכלו לגזור עליו משפט מוות. הרי ודאי הדיינים אינם צריכים להתחשב בתחינותיה, וזהו האמת והיושר והצדק שזה האדם ייצא להסקל. לכך אמר: "מִשְׁפָּטֵי ה' אֱמֶת וְצִדְקוֹ יְחָדָו". שבאמת אותו אדם היה ראוי לו להסקל, ואשתו ראויה להיות אלמנה, והילדים צריכים להיות יתומים, וה' יתברך מסבב כל הסיבות לגלגל שיצא הדבר אל הפועל בצורה כזו.

כן נאמר בפרשתנו (שמות כא, יב - יג): "מִכֶּה אִישׁ אִשׁ וְנָתַתְּ מוֹת יָמָת. וְאִשֶּׁר לֹא צָדָה וְהָאֱלֹהִים אָנָּה לְיָדוֹ וְשִׁמְתִי לָהּ מְקוֹם אִשֶּׁר יָנוּס שָׁמָּה". ופירש רש"י: "במה הכתוב

אביו לאמור שלא ידבר עליהם כך כיון שהיה פחד גדול מהציונים. ובאמת הגאב"ד דקוממיות היה לו השקפה סדורה בענין המדינה, והיה אומר שבאמת שנת תש"ח היתה זמן של גאולה, אחרי כל כך הרבה צרות ושמדות שעברו על בני ישראל, והאחרון הגדיל במלחמה האיזומה ה", אך משל למה הדבר דומה, למלך שקבע זמן ושעה שיצא לקראת העם המחכים עליו, וכאשר הגיע השעה, יצא מביתו תחילה כלב שחור, וכל העם הריעו לכלב יחי המלך, מיד נפגע המלך חזר לביתו. וכן הוה עם הציונים, שבאותו זמן היה הארת פנים גדולה והגיע עת הגאולה, אך הרשעים מרדו במקום ואמרו הבה נבנה לנו עיר ומגדל - מדינה, ולזה מיד הסתיר פניו ממנו ה' ירחם, ומיום ליום הצרות גוברות ואנחנו עומדים וממתנים, 'מתי תמלוך בציון בקרוב בימינו לעולם ועד תשכון'.

בסיעתא דשמיא הושלמה הסידרה

ביום דרך

משיעוריו המפורסמים של הגאון הגדול רבי מיכל זילבר שליט"א

מחבר מיוחד לילד הרבצאה

למשלוחים עד הבית 0556712159

לו הגבאי, אתה אורח ואינך נוכח כל השבתות, אתה חושב שאין זה לפי סדר, אך אילו היית נמצא שבתות נוספות היית רואה בעיניך הכל מתחלק על פי סדר, זה קיבל בשבת שעברה וההוא יקבל בשבת הבאה, כן ימי שנותינו בהם שבעים שנה, אדם נמצא בעולם לשבת אחת, והוא מתחיל לשאול מדוע עליו נגזר כך ועל השני אחרת, והרי יש סדר לבריאה מששת ימי בראשית, וכל העולם מתנהל על פי סדר מדוייק, על ידי יודע כל תעלומות.

וענין זה מפורש בזה"ק בפרשתנו (ח"ב צד, א) בסוד גלגול נשמות, 'סבא דמשפטים': "פתח ר' שמעון ואמר ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם תרגום ואלין דיניא דתסדר קדמיהון, אלין אינון סדורין דגלגולא דינין דנשמתין דאתדנו כל חד וחד לקבל עונשיה". אם כן העצה הנכונה היא להפוך את המשפטים - דינים להתענג על ה', ולידע שמשפטי ה' אמת צדקו יחדיו, ולא יעלה אפילו במחשבתו שאלה מדוע לזה יש כך ולזה כך, שכן אין לנו להרהר אחר מידותיו כלל. (שיעור 51 משפטים

שקלים תשפ)

מדבר, בשני בני אדם, אחד הרג שוגג ואחד הרג מזיד, ולא היו עדים בדבר שיעידו, זה לא נהרג זה לא גלה, והקב"ה מזמנו לפונדק אחד, זה שהרג במזיד יושב תחת הסולם, וזה שהרג שוגג עולה בסולם ונופל על זה שהרג במזיד והורגו, ועדים מעידים עליו ומחייבים אותו לגלות, נמצא זה שהרג בשוגג גולה, וזה שהרג במזיד נהרג". והוא מהגמרא במכות (ג, א) ועיין במהרש"א שם. ורק ה' יתברך יודע כל תעלומות יכול להצדיק את הצדיק ולהרשיע את הרשע, אפילו כאשר אין איש אחר יודע מי חייב ומי זכאי, והוא שנאמר 'מלך במשפט יעמיד ארץ'. וכן איתא מהחפץ חיים זצ"ל, על כך שיש אנשים שיש להם טענות על רוע מזלם, במיוחד כאשר הוא רואה אנשים שיש להם מזל טוב, וכל חייהם בטוב ובנעימים, ומדוע יגרע חלקו לסבל כל ימי חייו. מביא החפץ חיים משל לאדם שהגיע להתארח בעיר אחרת, וראה בבית הכנסת כיצד הגבאי מחלק את העליות אחד מן המזרח אחד מן הדרום, ניגש אל הגבאים ושאל מדוע אתם נוהגים כך, למה אתם קוראים לאחד מן הדרום ולשני מהמערב ולא קוראים לאנשים על פי הסדר. ענה

דבר בעיתו

במסירות נפש. ואל יאמר האדם שהדבר קשה, איך ידרש לסבול יסורים, שכן נאמר (שמות כג, ח): "וְעִבְדְתֶם אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם וְיָבִיחַ אֶת לְחֶמְדְּךָ וְאֶת מִימְדְּךָ וְהִסְרְתִי מִיְדְּךָ מִיְדְּךָ". וכתב הרב בעל הטורים: "וְהִסְרְתִי - ב' במסורה. הכא וְהִסְרְתִי מִיְדְּךָ מִיְדְּךָ. ואידך וְהִסְרְתִי אֶת כְּפִי (להלן ג, כג). בשביל שהיה משה מקבל פני שכינה זכה ל"וְהִסְרְתִי מִיְדְּךָ", דכתיב ביה (דברים לד, ז) לא כְּהִתָּה עֵינֶיךָ וְלֹא נָס לְחֹה". הרי דמשה רבינו לא כְּהִתָּה עֵינֶיךָ וְלֹא נָס לְחֹה, משום שהיה מקבל פני שכינה במסירות נפש בשביל ישראל. כן כל אחד שמוסר נפשו לקבל פני שכינה, זוכה לְהִסְרְתִי

מִיְדְּךָ מִיְדְּךָ, וכן ר' יהושע בן לוי אפילו שהקיף עצמו בבעלי ראתן לא שלט בו חולי, ולא עוד אלא שנכנס חי לגן עדן (כתובות עז, ב). והסרת המחלה שזכה לה משה רבינו היא מכל מיני המחלות, כמו שאמרו בגמ' בבא קמא (צב, ב): "והסירותי מחלה מקרבך, ותניא מחלה זו מרה ולמה נקרא שמה מחלה משמונים ושלושה חלאין יש בה, מחלה בגימטריא הכי הו". והראתן היא מכה שאינה כתובה בתורה, והיא מחלה שרק בכח התורה אפשר להגן ולהציל ממנה, משום וְהִסְרְתִי מִיְדְּךָ מִיְדְּךָ. (שיעור 100 משפטים שקלים תשפ)

בעמדנו בימי השובבים שהם תיקון הברית, יש להביא את דברי הראשית חכמה (שערי הקדושה פ"ח) שהביא יסודות מהזוה"ק בתיקון הברית: "מכלל המאמר מובן מי שפגם בברית שצריך שיסבול יסורין קשין קרובים למיתה", והוא מסירות נפש. ובהמשך דבריו כתב: "עוד התיקון לאות ברית גם כן על ידי עסק עוד התורה, כמבואר לעיל במאמר שהעסקנו מהתיקונים, וביארו בתיקונים (דף קב) שמי שפגם בנשמה תיקונו על ידי עסק התורה בשש סדרי משנה".

אמור מעתה אין לך תיקון יותר גדול מלימוד התורה

ציוני דרך

אנכי מצוך היום - שלא יהו בעיניך כדיוטגמא ישנה שאין אדם סופנה, אלא כדיוטגמא חדשה שהכל רצים לקרותה". ולא זו בלבד, אלא שבכל יום ויום יעמיד אדם עצמו כאילו הוא קודם מתן תורה, במצות הגבלה ופרישה. כאמרו: "באימה וביראה וברתת ובזיע", (ברכות כב, א ע"ן שם). והגם דעמדינן אחר מתן תורה ג' אלפים של"א שנים, אך צריכים להיות בכל יום בעיניך כחדשים, וכאילו אנחנו לפני מתן תורה, ולא ללמוד את התורה עם ה'מתן תורה' של אתמול, אלא בכל יום לקבל מחדש את התורה, ללמוד תורה ברעננות חדשה כאילו היום קיבלה. ואף שאין צריך הגבלה למעשה של ג' ימים, אך בפנימיות הלב, מציאות לימוד התורה צריך להעשות בכל יום כמתן תורה חדש. (שיעור 490 משפטים תשפ"א)

אדון הרחמים

נאמר בפרשה (שמות כג, יד - טו): "שֵׁלֶשׁ יָמִים תִּהְיֶה לִי בְּשָׁנָה. אֵת חַג הַמִּצּוֹת תִּשְׁמֹר שְׁבַעַת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת פֶּאֶשֶׁר צִוִּיתָ לְמוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאָבִיב פִּי בּוֹ יִצְאָת מִמּוֹצְרִים וְלֹא יָבֹאוּ פְּנֵי רִיקָם. וְחַג הַקִּצִּיר בְּכוֹנֵי מַעֲשֵׂיֶיךָ אֲשֶׁר תִּזְרַע בְּשָׂדֶה וְחַג הָאֶסֶף יִצְאָת הַשָּׂנֶה פֶּאֶסְפָּךָ אֵת מַעֲשֵׂיֶיךָ מִן הַשָּׂדֶה. שְׁלֹשׁ פְּעֻמִּים בְּשָׁנָה יִרְאָה לְךָ זִכְרוֹן אֵל פְּנֵי הָאָדָם ה'". ורמז בוה, דאף על פי שאנו בפרשת משפטים שמורה על הדין הקשה, אל ימנע אדם את עצמו מהלתקרב אל השי"ת, שכן ה' יתברך הוא בעל הרחמים, ואף על פי ש'מלך במשפט יעמיד ארץ', אדון העולם מצפה לאמר 'צ'חוני בני', שכן כל מלך גם אם יהיה רחמן ביותר, מכל מקום יש דברים שנוגעים למלוכה שאינו יכול לרחם, אך הקדוש ברוך הוא אינו כן, אלא עיקר רצונו הוא שינצחו אותו ויעמוד מכסא דין לכסא רחמים. והוא שאמר 'אל פני האדון הוי"ה', אדון מלשון דין, ושם הוי"ה שמורה על רחמים. (שיעור 51 משפטים שקלים תשפ"א)

^א (שמות כד, ג): "וַיִּבֶא מֹשֶׁה וַיְסַפֵּר לָעָם אֵת כָּל דְּבָרֵי ה' וְאֵת כָּל הַמִּשְׁפָּטִים וַיַּעַן כָּל הָעָם קוֹל אֶחָד וַיֹּאמְרוּ כָּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' נַעֲשֶׂה. ואחר כך נאמר (שמות כד, ז): "וַיִּקַּח סֵפֶר הַבְּרִית וַיִּקְרָא בְּאָזְנֵי הָעָם וַיֹּאמְרוּ כָּל אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע".

ימי הילולא - ממצולות ים

ב' אדר תשל"ז | הרה"ק ר' ישראל ב"ר אברהם מרדכי אלתר זי"ע הבית ישראל מגור

אחר שיצא לפנסיה, השקיע את עצמו רק בלימוד, ואז באה לו הצעה להתמנות למנהל בנק לאומי בירושלים, ובשכר זה יקבל דירה בירושלים. וההצעה מאד מצאה חן בעיניו כי ילדיו כבר התגוררו בירושלים. ונכנס לשאול בעצת הרה"ק בעל הבית ישראל מגור זי"ע, נענה כלפיו הבית ישראל בחריפות, "וכי לא עבדת מספיק, לך כבר ללמוד". (שיעור 551 בהר תשעה) כד הוינא טליא כאשר למדנו בישיבת סלונים, פעם אחת בשבת נכנסו שתי שלוחים מהבית ישראל אל מ"ר בעל התיבות שלום זצ"ל, ולא ידעו מפני מה הם באו, רק זאת הם אמרו שהם שלוחים של הבית ישראל זי"ע. ובבוקר התיבות שלום סיפר לנו מה היה, שאדמו"ר מגור שלח אליו על הפולמוס שהתעורר באותם ימים לאסור את הפאות, והבית ישראל סירב לאסור אותם, משום שאמו היתה הולכת בפאה נכרית, וכן התיבות שלום אמר להם שהוא גם כן אינו יכול לאסור זאת, כיון שאמו היתה הולכת כך. אך זאת הוסיף ואמר, שאמו היתה הולכת עם פאה שהיתה נראית כקש, והיה ברור לעיני הכל שאין זה שער טבעי, אך משום שהיא הלכה בפאה, הוא אינו יכול לאסור זאת. והוסיף והתאונן, הרי רצון השי"ת היה שיכסו את הראש, ועתה עושים את כל הטצדקי שבעולם שלא תראה כנשואה. (שיעור 6 תזריע החודש תשפ"א)

מסופר על אחד מהמקורבים של הרה"ק הבית ישראל מגור. שפעם אחת נכנס להבית ישראל, וביקש ממנו בגד שילבישוהו לאחר פטירתו בבגד זה. ענה לו הבית ישראל וכי חושב אתה שיש חשיבות למעלה לבגד, מורידים את הבגד ומכים היטב. אבל הבית ישראל בחמתו נתן לו בגד לשמירה, אך הדבר הפלאי הוא, שלאותו מקורב היה בן יחיד, ואביו היה מזהירו יום יום שיזכור שיש לו בגד מיוחד מהבית ישראל בשביל אחרי מאה ועשרים, ולא היה בדרך הטבע מציאות שהוא ישכח מהבגד, אך למעשה בשעת הלוויה אותו בן יחיד שכח מהבגד. (שיעור 320 בראשית תשפ"א) ומי שעוד זכה לראות את הרה"ק הבית ישראל זצ"ל, שלא היה ישן כל השבת כלל, והיה מחמיר שלא לטלטל בשבת, ובליל שבת לפנות בוקר היה נוהג לפוש ברחובות ירושלים, והרב מחרקוב היה קם לפנות בוקר ולהתפלל וותיקין, ופעם אמר לבית ישראל דכיון שהוא ער בזמן הנץ הרי מן הראוי היה שיתפלל כוותיקין, ענה לו הבית ישראל, שהאמת איתו, אך הוא צריך להמתין כדי להתפלל עם העולם'. (שיעור 880 וישלח תשפ"א) חביב גבן לספר המעשה שהיה בש"ב רבי שלמה גולינסקי ע"ה מהעיר קראקא ואחר כך היה מתגורר בטבריה, שהיה יהודי בעה"ב אבל גם בר אוריין וחברי ארבע ספרים. והיה מנהל בנק לאומי בעיר טבריה.

סיפר לנו העורך של המודיע, הרה"ח ר' חיים משה קנופץ ע"ה, שנה אחת בראש השנה בעת שעברו אצל אדמו"ר הבית ישראל מגור זצ"ל כל הציבור, גער בו הבית ישראל על העיתון המודיע, וכיון שהיה מקורב מאד לבית ישראל, הוא נבהל ביותר, ולא ידע למה יכונו מילותיו של הבית ישראל, ולכן הוא נשאר עומד בצד עד שעברו כולם, ובאמצע הסתובב אליו הבית ישראל ואמר לו, זה לא אשמתך, אלא אשמותי. לאחר שעברו כולם, הניח הבית ישראל את ידו על כתפו, ואמר לו, שהמודיע פרסמו מודעה של חברת חשמל, שהיה כתוב בה החברה שנותנת אור לישראל, וכי הם אלו שנותנים אור לישראל, והרי אור לישראל הרבנו של עולם נותן, וכיצד זה שהכנסת כזו מודעה. אך חזר ואמר לו אינך אשם, כי אם אני אשם. והוסיף, שבאותו ראש השנה הבית ישראל כל הזמן פייס אותו, כיון שבתחילת היום הוא כך גער בו. התבוננו ברגישותו של הרה"ק הבית ישראל, שלא היה מסוגל להכיל את הרעיון שיפרסמו מודעה שחברת חשמל היא זו שנותנת אור לישראל, ובפרט בערב ראש השנה, שהרי אמרו חז"ל (ויקרא רבה כ"ד): "רבנן פתירין קרא בראש השנה ויום הכפורים אורי בראש השנה, וישעי ביום הכפורים". וכיצד זה שאפשר לומר שחברת חשמל היא זו שנותנת אור לישראל. (שיעור 31 נצבים תשפ"א)

יוצא לאור על ידי מכון בים דרך

לפרטים והנצחות 0556712159

אפשר לקבלו כל שבוע דרך המייל bd025401167@gmail.com

קוראים יקרים!! גליון זה מופץ ברוך ה' בכאלף בתי כנסיות ברחבי ארץ ישראל ובעשרת אלפים עותקים, ובואו טלו חלק במצוה, ועזרו לנו לעמוד בהוצאות הכבודות. יש לכם שמחה ברוך ה' או יארציט, חושו וטלו חלק בגשיאת הארון בסך 500 ש"ח, אפשר לתרום בכל עמדות נדרים פלוס תחת השם גליוני בים דרך, או להתקשר לטלפון 0556712159